

EU/EØS-debatt

INFORMASJONSPAKKE FRA FAGGRUPPE PÅ EØS/EU

19. NOVEMBER 2020

Det vises til utenriksminister Ine Eriksen Søreides og klima- og miljøminister Sveinung Rotevatns redegjørelser i Stortinget 17. november om [viktige EU/EØS-saker](#) og EUs grønne giv (sistnevnte ikke publisert ennå), og debatten som vil finne sted 19. november.

Som forberedelse til debatten har Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) utarbeidet nedenfor bakgrunnsinformasjon om noen av sakene som ble dekket i redegjørelsene. Siden tiden er ekstra knapp denne gangen (bare to dager mellom redegjørelse og debatt), har det ikke vært mulig å dekke alle sakene. Vi har istedenfor valgt å fokusere på klima- og miljø saker spesielt, siden klima- og miljøministeren også stiller, samt energisaker relatert til dette. I tillegg kommenterer vi mer overordnede utviklingstrekk i EU akkurat nå, som kan ha betydning for det indre marked og EØS. Dette inkluderer pandemihåndtering og samarbeid knyttet til dette, som også blir tema på EØS-rådet 18. november, EUs nye langtidsbudsjett og rammene dette gir for EUs programmer, ny migrasjonspakt, og, til slutt, de pågående forhandlingene med Storbritannia.

Så kommenterer vi til slutt Europakommisjonens arbeidsprogram med en del konkrete saker og med lenker til uttalelser fra Riksdagens fagkomiteer om hva de anser som spesielt viktig. Til slutt, én konkret sak, minstelønn, hvor Norge og arbeidslivets parter i Norge har engasjert seg spesielt.

Aktuelle klima, miljø- og energisaker

- [Europas grønne vekststrategi - Green Deal](#)

Andre EU/EØS-saker:

- [Pandemihåndtering og det indre marked](#)
- [EØS-rådet](#)
- [EUs langtidsbudsjett og programdeltaking](#)
- [Ny migrasjonspakt](#)
- [Brexit](#)
- [Europakommisjonens arbeidsprogram](#)
- [Europakommisjonens forslag om minstelønn](#)

Aktuelle klima, miljø- og energisaker

Europas grønne vekststrategi - *Green Deal*

Europas *Green Deal* er Europakommisjonens plan for å gjøre EU til et bærekraftig og rettferdig samfunn med en moderne, ressurseffektiv og konkurransedyktig økonomi. Målet er samtidig at grønn omstilling skal skape nye arbeidsplasser, og skje på en sosialt rettferdig måte. Planen som ble lagt fram i desember 2019, omfatter en rekke elementer knyttet både til klima, biodiversitet og miljø. En del av de varslede tiltakene og strategiene er blitt utsatt på grunn av koronapandemien, men Kommisjonen har ønsket at disse skal inngå i tiltakene for gjenreisningen etter pandemien. [Se også egen omtale av Kommisjonens arbeidsprogram.](#)

Sentralt den siste tiden har vært EUs klimalov og økte ambisjoner for utslippsreduksjoner innen 2050, taksonomiforordningen, statusrapport for energiunionen, nye strategier for reduksjon i metanutslipp, renovering av bygninger, bærekraftige kjemikalier, biologisk mangfold, CO₂-kompensasjon for kraftkrevende industri, CO₂-grensetilpasning, og sirkulær økonomi. Hvert av disse temaene beskrives kort nedenfor:

EUs klimalov og nye klimamål

Europakommisjonen mener at dersom EU skal nå målet om klimanøytralitet innen 2050, må utslippene av drivhusgasser reduseres med 55 prosent innen 2030. Dagens mål for 2030 er 40 prosent, et mål som medlemsstatene ligger an til å overoppfylle. Det nye målet er et nettomål hvor CO₂-opptak i skog og arealbruk tas med i beregningene.

Regjeringen publiserte den 3. november et [EØS-notat](#) om EUs nye klimaplan for 2030. Regjeringen viser til Kommisjonens egen konsekvensutredning som trekker frem følgende konklusjoner:

- Bygninger og kraftproduksjon har størst potensial for kostnadseffektive reduksjoner (-60% fra 2015 til 2030). Et mål på 55 % ville doble fornybar elektrisitetsproduksjon (fra 32 % i dag til ca 65 % eller mer i 2030) og redusere kull-, olje- og gassforbruket med henholdsvis 70, 30 og 25 % fra 2015 til 2030.
- Alle transportsektorer må bidra til et mål på 55 %. Veitransport vil ifølge analysene kunne redusere utslippene med om lag 20 % fra 2015 til 2030.
- Industrien vil kunne redusere utslippene med om lag 25 % fra 2015 til 2030.
- Metan, lystgass og F-gasser utgjør om lag 20 % av utslippene i EU - blant annet fra energisektoren, avfall og jordbruk. Disse utslippene vil kunne reduseres med om lag 35 % fra 2015 til 2030.
- CO₂-opptaket i EUs skog og arealbrukssektor er synkende. Det blir viktig for EU å reversere denne trenden om de skal nå målet om klimanøytralitet i 2050.

Europaparlamentet ønsker enda større utslippskutt og [vedtok med knapt flertall 8. oktober](#) et mål om 60 prosent innen 2030. Europaparlamentet mener også at både EU samlet og hvert medlemsland må oppnå klimanøytralitet innen 2050 og går inn for utfasing av alle subsidier til fossil energi innen 2025. 60 prosent-målet var omstridt internt i Europaparlamentet og blant medlemslandene er det heller ikke enighet om det framtidige utslippsmålet. EUs stats- og regjeringssjefer drøftet spørsmålet på [toppmøtet 15. og 16. oktober, men ble enige](#) om å komme tilbake til dette i desember.

I [Klima- og miljødepartementets budsjettproposisjon for 2021](#) skriver regjeringen at den ønsker å redusere utslippene av klimagasser med minst 50 prosent og opp mot 55 prosent innen 2030. Regjeringen ønsker å oppfylle det forsterkede målet samme med EU og [sa i februar](#) at den har arbeidet for at EU skal øke sitt mål til 55 prosent. Det vises i statsbudsjettet til at Norge allerede har forpliktet seg til å samarbeide med EU om å kuttet 40 prosent sammenlignet med 1990-nivået

innen 2030, jf. også [informasjonspakken fra 5. november 2019 til debatt om Europapolitisk redegjørelse](#). Regjeringen skriver også at eventuelle endringer i EUs klimamål «*kan få konsekvensar for Noregs forpliktingar i klimaavtala med EU*».

Alle sektorer skal bidra til utslippskuttene. Renoveringen av bygg skal minst dobles fra dagens rate på 1 prosent per år. Andelen fornybar energi i transportsektoren skal økes fra 6 prosent i 2015 til om lag 24 prosent i 2030. Kommisjonen antar at utslippene fra industrisektoren kan reduseres med minst 25 prosent innen 2030, men setter foreløpig ikke noe mål for industrien. Utslippene av andre drivhusgasser enn CO₂ kan reduseres med 35 prosent mener Kommisjonen. Dette må skje både i energisektoren, avfallssektoren og i landbruket. Utviklingen av og bruken av ny teknologi må skje innen 2030 skal EU nå målet om klimanøytralitet innen 2050. Mengden karbon som lagres i biomasse må økes. Det betyr endringer i arealbruk og skogforvaltning. Skogen må lagre mer karbon enn i dag. Det betyr også at det må settes strengere krav til bruken av biomasse som energikilde.

Kommisjonen vil legge frem en revidert lovpakke for klima og energi i juni 2021. Den vil inneholde rettsaktene for kvotehandel, innsatsfordeling, energimarked, energiunion, arealbruk og skog, fornybar energi, energieffektivisering, bygningsenergi, økodesign og energiskatt. Kommisjonen legger bl.a. opp til at all forbrenning av fossil energi skal omfattes av EUs kvotehandelssystem ETS.

Totalt energiforbruk skal reduseres med 39-41 prosent, samtidig som andelen fornybar energi skal økes til 38-40 prosent av totalt energiforbruk innen 2030. Forbruket av kull, olje og gass skal reduseres med henholdsvis 70, 30 og 25 prosent. Andelen elektrisitet produsert med fornybar energi skal økes fra dagens 32 prosent til minst 65 prosent innen 2030.

Alt dette krever betydelige investeringer. Ifølge Kommisjonen må de årlige energirelaterte investeringene øke med € 350 milliarder i årene 2021-2030 sammenlignet med årene 2011-2020. Det vil utgjøre minst 30 prosent av EUs flerårige budsjetter og EUs gjenreisingspakke [Next Generation EU](#). Kommisjonen lanserer en ny [finansieringsmekanisme for fornybar energi](#). Her skal medlemslandene kunne velge om de vil være vertskap for fornybar energiprosjekter, eller bidra med å investere i fornybar energi i andre medlemsland. Private investorer skal også kunne delta. Investeringene samles i en pool og fordeles til prosjektene etter en anbudskonkurranse. Både vertsland og bidragsytere skal etter en felles formel få beregne en andel av utslippskuttene i respektive lands utslippsstatistikk. [Rettsakten](#) om finansieringsmekanismen for fornybar energi gjennomfører artikkel 33 i [EUs forordning om et styringssystem for energiunionen og EUs klimainnsats](#) fra 2018. EØS/EFTA-landene vurderer forordningens EØS-relevans.

Taksonomiforordningen - rammeverk for fremme av bærekraftige investeringer

For å nå målet om klimanøytralitet [må EU øke investeringene i ny teknologi](#) med anslagsvis €260 milliarder årlig i det neste tiåret. Dette forutsetter økte offentlige og private investeringer som innfrir kravet om miljømessig bærekraftighet. EU må derfor definere konkrete kriterier og grenseverdier for hvilke aktiviteter som kan defineres som miljømessig bærekraftige, og som dermed kan bidra til å realisere EUs *Green Deal* og for å unngå «grønnvasking» av investeringer og økonomisk aktivitet.

EU vedtok i 2020 nytt [regelverk for å fastslå om en økonomisk aktivitet er miljømessig bærekraftig](#) eller ikke. Det nye regelverket består av en ny forordning (EU) 2020/852 om [fastsettelse av en ramme for å fremme bærekraftige investeringer](#) (taksonomiforordningen) og en endring av forordning (EU) 2019/2088 om offentliggjøring av opplysninger som gjelder bærekraftighet på området finansielle tjenester.

For at en økonomisk aktivitet skal betegnes som miljømessig bærekraftig, må den bidra til å nå minst ett av EUs miljømål uten å skade en eller flere av de andre miljømålene i vesentlig grad. EUs seks overordnede miljømål er:

- reduserte CO2-utslipp
- tilpasning til klimaendringene
- bærekraftig forvaltning av vann- og havressurser
- overgang til en sirkulær økonomi, med fokus på gjenbruk, resirkulering og minst mulig avfall
- forebygge og bekjempe forurensning
- vern og gjenoppretting av biologisk mangfold og økosystemer

Økonomisk aktivitet som forårsaker mer skade enn gevinster for miljøet, kan ikke klassifiseres som miljømessig bærekraftig.

Tiltak som ikke er forenlig med målet om et klimanøytralt EU, men som likevel er nødvendige i overgangen til en klimanøytral økonomi betegnes som omstillingsaktiviteter. Disse aktivitetene skal ha et betydelig lavere CO2-utslippsnivå enn sektorens eller industriens gjennomsnitt. Naturgass og atomkraft kan potensielt merkes som omstillingsaktivitet, men ikke bruk av faste fossile brennstoff som kull.

Kommisjonen skal senest 31. desember 2021 gjennomgå og fastsette kriteriene for å identifisere aktiviteter som skader ett eller flere av miljømålene vesentlig. Det har særlig betydning for hvilke aktiviteter som kan merkes som omstillingsaktiviteter. Før det skal Kommisjonen, i tråd med [taksonomiforordningen](#), vedta klassifiseringskriteriene for klimatiltak og for klimatilpasning som delegerte forordninger [innen utgangen av 2020](#).

En ekspertgruppe la frem [forslag til EUs klassifisering av grønne økonomiske aktiviteter](#) (såkalt EU-taksonomi) i mars i år. Her fremgår det bl.a. at gasskraftverk må ha et lavere utslipp enn 100 g CO2ekv/kWh i perioden 2021-2025 for å bli klassifisert som miljømessig bærekraftig. [Ingen gasskraftverk i EU](#) innfrir dette kriteriet i dag, ifølge Euractiv. Utslippskravet skal skjerpes hvert 5. år for å nå målet om netto-null utslipp i 2050.

EU-Kommisjonens visepresident og klimakommissær [Frans Timmermanns](#) uttalt i mai 2020 at gasskraft vil være nødvendig for den grønne omleggingen fra kull til bærekraftig energi i deler av EU, selv om Kommisjonen ønsker å unngå bruk av fossil energi så mye som mulig. MEP [Pascal Canfin](#), leder av miljøkomiteen i Europaparlamentet uttalte i november 2020, at ingen fossile energikilder bør godkjennes som bærekraftig. Foreløpig virker det uavklart om gasskraft vil kunne fra støtte fra EUs gjenreisingspakke uten bruk av CCS.

Kommisjonen ønsket også å bruke den eksisterende gassinfrastrukturen til transport av hydrogen.

Bruk av gass som overgangsenergi fra kull til bærekraftig energi, blir bl.a. utfordret på grunn av gassindustriens utslipp av metan fra bl.a. faking og lekkasjer i infrastrukturen. Det er en av årsakene til Kommisjonens økte fokus på metan (se under).

Europaparlamentet [vedtok 13. november](#) at taksonomiregelverket og prinsippet om «[do no significant harm](#)», DNSH» skal gjelde for EUs gjenreisingsplan [Recovery Plan for Europe](#). EUs næringsministere skal diskutere taksonomiregelverket og hvordan gjenreisningsplanen kan brukes på best mulig måte i et [uformelt møte i Rådet](#) den 19. november.

EU-regelverk om bærekraftig finans antas å være EØS-relevante, men er foreløpig ikke tatt inn i EØS-avtalen. [Finanstilsynet la 27. oktober fram et høringsnotat om gjennomføringen i norsk rett](#) av både taksonomiforordningen og forordningen om offentliggjøring av bærekraftsrelatert informasjon. Tilsynet foreslår at det skal utarbeides en ny lov om opplysninger om bærekraft.

Status for energiunionen 2020

[State of the Energy Union](#) er en årlig publikasjon. Den er omfattende og har egne vedlegg, blant annet om status for det indre marked, subsidier og konkurranseevne. Fornybar energi er sentralt, og Kommisjonen mener det er behov for store investeringer i infrastruktur knyttet til havvind og solenergi. I tillegg framheves den nye mekanismen knyttet til finansiering av fornybar energi. Den tillater land som strever med å oppnå utslippsmålene å finansiere grønne energiprojekter i andre medlemsland, for på den måten å kunne nå målene.

Årets rapport er den første statusrapport for energiunionen etter at Kommisjonen lanserte *Green Deal*. Energiunionens bidrag til EUs langsiktige klimamål er derfor et særlig viktig tema. Rapporten bygger på Kommisjonens vurdering av de nasjonale energi- og klimaplanene til de 27 medlemslandene. De nasjonale energi- og klimaplanene viser, ifølge Kommisjonen, at klimamålene for 2020-2030 trolig vil oppnås. Det har vært viktig for forslaget om mer ambisiøse klimamål mot 2030.

Rapporten har for første gang en analyse av bruken av energisubsidier i medlemslandene. Kommisjonen konkluderer med at det er behov for bedre kartlegging og for å redusere subsidieringen av fossil energi. Rapporten omfatter også en analyse av konkurranseevnen til ren energi. Kommisjonen mener europeisk industri har vist stor evne til å utnytte mulighetene i den grønne energiomleggingen.

Strategi for å redusere utslippene av metan

Skal EU nå målet om klimanøytralitet i 2050, fastslår Kommisjonen at tiltakene for å redusere utslippet av metan må skjerpes. Metan er den nest største drivhusgassen etter CO₂. Kommisjonen la fram en [strategi for å redusere utslippet av metan](#) i oktober 2020. Strategien har særlig fokus på energi-, jordbruks- og avfallssektoren. De står tilsammen for om lag 95 prosent av de menneskeskapte utslippene, ifølge Kommisjonen.

Bedre oversikt over kilder og utslipp er en forutsetning for gode og effektive tiltak. I første omgang ønsker Kommisjonen bedre overvåking, kartlegging, rapportering og frivillige tiltak. Kommisjonen vil bl.a. bidra til å etablere et globalt observatorium for å overvåke utslipp av metan. EUs satellittprogram skal involveres i overvåkingen og identifisere de største utslippskildene (*global super emitters*) og lekkasjene.

Kommisjonen vil redusere utslippene fra energisektoren ved å pålegge virksomhetene å overvåke og reparere lekkasjer i gassrørledningene. Det er også aktuelt å forby rutinemessig fakling og ventilering. Kommisjonen vil diskutere standarder, mål, incentiver og virkemidler for å redusere utslippene av metan med energieksporterende land.

Kommisjonen vil ha bedre kartlegging og rapportering av metanutslipp fra jordbruket. Den felles jordbrukspolitikken (CAP) skal bidra til økt fokus på deling av beste praksis og utvikling av metanreduserende teknologier, dyrefôr og avlsmetoder.

I avfallssektoren vil Kommisjonen bl.a. ha økt fokus på bruk av metan som energikilde og redusere deponering av biologisk materiale.

Kommisjonen vil vurdere å legge frem forslag om å lovregulere overvåking og tiltak, revidere innsatsfordelingsforordningen og inkludere metan i industriutslippsdirektivet.

EUs renoveringsbølge

Kommisjonen la i oktober fram en ny [strategi for renovering av bygninger](#). Bygninger står for 36 prosent av klimagassutslippene og 40 prosent av energiforbruket i EU. Nær 34 millioner innbyggere har ikke råd til å holde sine boliger varme. Kommisjonens mål i den nye strategien er at minst 35 millioner bygninger skal renoveres og gjøres mer energieffektive fram til 2030, og at

den nåværende renoveringstakten skal minst dobles. Tiltakene skal finansieres gjennom finansieringsmekanismen [Recovery and Resilience Facility](#) i EUs gjenreisingspakke *Next Generation EU*, enklere ordninger for å kople ulike finansieringsordninger og private investeringer. Kommisjonen anslår at det kan skapes 160 000 nye grønne jobber innenfor bygningsbransjen. Kommisjonen skal legge frem forslag til endringer i energieffektiviserings og bygningsdirektivene i 2021.

Bygningsdirektivet fra 2010 har, sammen med energieffektiviseringsdirektivet fra 2012, vært vurdert for EØS-relevans og innlemmelse i mange år. I mellomtiden har de blitt revidert, i 2018, som del av EUs fjerde energimarkedspakke. I et møte i Europautvalget i mars 2017 sa daværende energi- og oljeminister at regjeringen måtte vurdere de nye direktivene opp mot de opprinnelige fra 2010 og 2012. I informasjonen som ble sendt Stortinget i forbindelse med en foreløpig liste med rettsakter i september 2020, står det om 2010-bygningsenergидirektivet at «*direktivet kan innebære vesentlige økonomiske konsekvenser*». I kapittelet med vurderinger i EØS-notatet står det: «*Norsk standpunkt er at bygningsenergидirektivet er i grenseområdet for hva som må innlemmes i EØS-avtalen. Bygningsenergидirektivet innlemmes i EØS-avtalen med nødvendige tilpasninger*». Ifølge EØS-notatet vurderer Olje- og energidepartementet de økonomiske konsekvensene og hvilke lov- og forskriftsendringer som er nødvendige.

Kommisjonen anslår at det er 220 millioner bygninger i EU. For å nå målet må renoveringsraten økes fra 1 prosent av bygningsmassen per år i 2021-2022 til 2 prosent i 2026-2029. Utsiftingen av oppvarmingsutstyr, må økes til 4 prosent i 2026-2030. Renoveringsraten må økes ytterligere frem mot 2050.

Kommisjonspresident von der Leyen trakk frem prosjektet [New European Bauhaus](#) i sin *State of the Union*-tale i september 2020. New European Bauhaus skal være et tverrfaglig prosjekt for å fremme bærekraftig design og bruk av naturlige materialer. Prosjektet skal utvikle nye rimelige og bærekraftige løsninger med høy kvalitet og godt design.

Strategi for bærekraftige kjemikalier

Kommisjonen lanserte en ny [strategi for bærekraftige kjemikalier](#) den 14. oktober. Strategien har to overordnet formål:

- beskytte mennesker og miljø mot giftige kjemikalier
- fremme utviklingen av sikre og bærekraftige kjemikalier

Kommisjonen foreslår bl.a. å:

- forby de mest skadelige kjemikalier i forbrukerprodukter
- redegjøre for cocktail-effekten av kjemikalier når de blandes sammen
- fase ut per- og polyfluoralkyler (PFAS) i EU
- etablere en felles og enklere prosess når å vurdere kjemikalienes risiko og skadeeffekt - «*one substance one assessment*»
- bidra til å fremme bærekraftig bruk av kjemikalier globalt og ikke eksportere kjemikalier som er forbudt i EU
- målrettede revisjoner av i [REACH-forordningen](#) om kjemikalier og [CLP-forordningen](#) om klassifisering, merking og emballering av farlige stoffer for eventuelt å skjerpe kravene

Norge jobber allerede sammen med Sverige, Danmark, Nederland og Tyskland for å skjerpe kravene i REACH-forordningen for [å begrense helse- og miljørisikoen](#) av PFAS-er.

Kjemikaliestrategien er en del av EUs ambisjon om null-forurensning og et giftfritt miljø. Kommisjonen skal legge fram denne ambisjonen i løpet av 2021, som en del av *Green Deal*.

Strategi for biologisk mangfold 2030

[Kommisjonens strategi for biologisk mangfold](#) ble lagt fram 20. mai sammen med [«From farm to fork»-strategien](#) (se [omtale](#) i EU/EØS-nytt 29. mai). Den har som mål å bremse tapet av biologisk mangfold i EU, og presenterer en [tidsplan](#) for når ulike retningslinjer og lovgivning skal legges fram. Den setter flere klare mål fram mot 2030 – bl.a.:

- 30 prosent av EUs landområder og 30 prosent av EUs havområder skal beskyttes. I dag er henholdsvis 26 og 11 prosent beskyttet.
- Minst 10 prosent av EUs land- og havområder skal strengt bevares. I dag er henholdsvis 3 og 1 prosent strengt bevart.
- All urskog og gammelskog («*primary and old-growth forests*») skal strengt bevares.
- Minst 3 milliarder trær skal plantes i tillegg til ordinær treplanting.
- Minst 10 prosent av landbruksarealet i EU skal tilbakeføres til områder med stor diversitet.

[Miljøministrene](#) i Rådet ga sin tilslutning til Kommisjonens forslag den 23. oktober. Medlemslandene er dypt bekymret for tapet av biologisk mangfold, og erkjenner behovet for å øke innsatsen for å motvirke tapet og overutnyttelsen av naturen, klimaendringer og forurensning. Ministrene ser frem til Kommisjonens forslag om å lovfeste bindende mål for naturrestaurering, men understreker samtidig behovet for å legge subsidiaritetsprinsippet til grunn. Rådet ønsker også å bruke en vesentlig andel av klimamidlene i EUs langtidsbudsjett og *Next Generation EU*-pakken på tiltak som også bidrar til biologisk mangfold. Rådet understøtter behovet for at EU går foran som et godt eksempel i arbeidet mot den globale biodiversitetskrisen. EU vil ha en viktig rolle i FN-konferansen om biologisk mangfold i 2021.

CO2-kompensasjon for kraftintensiv industri i ETS-fase 4 (2021-2030)

I tillegg til å dele ut gratis utslippskvoter, kan medlemslandene i EU/EØS etablere en nasjonal CO2-kompensasjonsordning for kraftintensiv industri. Hensikten med kompensasjonsordningen er å motvirke karbonlekkasje som følge av økte kraftpriser pga. EUs kvotehandelssystem (ETS). I løpet av ETS-fase 3 (2013-2020) har 12 EU-land innført nasjonale kompensasjonsordninger for kraftintensiv industri. Bruk av ordningen kan bl.a. ha sammenheng med typen kraftintensiv industri i medlemslandene.

Regjeringen har til hensikt å videreføre ordningen i Norge, med de tilpasninger som er nødvendige for fase 4. [Regjeringen utreder](#) nå konsekvensene av Kommisjonens forslag til ordning for 2021-2030.

Ingen av de andre nordiske landene vil ha en CO2-kompensasjonsordning for industrien i ETS-fase 4 (2021-2030). Finland innførte en slik nasjonal ordning for ETS-fase 3 i 2016, men ønsker ikke å videreføre ordningen i fase 4. Verken Danmark, Sverige eller Island har hatt en slik ordning i ETS-fase 3.

CO2-grensetilpasningsmekanisme

[En CO2-grensetilpasningsmekanisme \(også kalt klimatoll\)](#) kan, ifølge Europakommisjonen være et alternativ til dagens gratiskvoter og kompensasjonsordning. Kommisjonen planlegger å legge fram et forslag til et direktiv om en CO2-grensetilpasningsmekanisme neste år. Målet er å hindre at industriproduksjon overføres fra EU til land med lavere klimaambisjoner, eller at EU-produkter erstattes av mer karbonintensiv import. Direktivet skal være i overensstemmelse med WTO-regler og andre internasjonale forpliktelser. [Saken var på en første høring i høst](#). I en tidligere EU-høring uttrykte Norsk Hydro og Norsk industri bekymring for at den nye mekanismen skal erstatte gratiskvoter og ordningen med CO2-kompensasjon.

Sirkulær økonomi

Kommisjonens handlingsplan for sirkulær økonomi er omtalt i [EU/EØS-nytt 18. mars 2020](#). Kommisjonen har hatt et forslag til veikart for sirkulær økonomi på høring i høst, og vil legge frem forslag til nye rettsakter i løpet av siste kvartal 2021. [Europaparlamentet](#) arbeider med en egen

rapport om sirkulær økonomi. MEP Jan Huitema (Renew Europe, Nederland) er saksordfører for rapporten. Et utkast ble diskutert i miljøkomiteen, ENVI, i oktober.

Andre EU/EØS-saker:

Pandemihåndtering og det indre marked

«Covid-19 har tydeliggjort hvor viktig det europeiske samarbeidet er for Norge og hvor viktig EU er som internasjonal aktør», sa statsminister Erna Solberg etter et [videomøte 13. november med presidenten for Det europeiske råd, Charles Michel. I et møte med kommisjonspresident Ursula von der Leyen](#) noen dager tidligere, sa statsministeren at samarbeidet med EU var viktig når det gjelder både innkjøp og fordeling av vaksiner, utveksling av erfaringer og gjensidig bistand. I sin [redegjørelse i Stortinget i mai 2020](#) understreket utenriksminister Ine Eriksen Søreide også viktigheten av EØS- og Schengen-samarbeidet for håndteringen av pandemien: «Viruset kjenner ingen landegrenser. Tett koordinering og samarbeid med våre nærmeste europeiske naboer er viktig for å holde smittetallene nede og håndtere situasjonen også her hjemme. Gjennom aktiv innsats og på grunnlag av vår tette tilknytning til EU gjennom EØS og Schengen har vi lyktes å få til gode samarbeids- og konsultasjonsordninger».

Generelt om Norges samarbeid med EU under pandemien

[Norge har under pandemien samarbeidet tett med EUs institusjoner og medlemsland](#) for å hindre smittespredning, sikre forsyninger av medisiner og utstyr, og for å hjelpe norske borgere hjem. Dette ble også understreket av [utenriksminister Ine Eriksen Søreide i redegjørelsen i Stortinget](#) om viktige EU/EØS-saker i mai i år: «Viruset kjenner ingen landegrenser. Tett koordinering og samarbeid med våre nærmeste europeiske naboer er viktig for å holde smittetallene nede og håndtere situasjonen også her hjemme. Gjennom aktiv innsats og på grunnlag av vår tette tilknytning til EU gjennom EØS og Schengen har vi lyktes å få til gode samarbeids- og konsultasjonsordninger».

Det har vært ulike fora for samarbeid: norske ministre har deltatt på regelmessige videomøter med EUs helse- og innenriksministre, Folkehelseinstituttet samarbeider med EUs smittevernbyrå, og Norge deltar i EUs politiske krisehåndteringsmekanisme på ambassadørnivå. Gjennom EØS-avtalen deltar Norge både i Det europeiske legemiddelbyrået (EMA), og i EUs samordningsmekanisme for sivil beredskap.

Europakommisjonen foreslår ny helseunion

Europakommisjonen [presenterte 11. november](#) en meddelelse og tre forordningsforslag som skal modernisere eksisterende rammeverk for å møte alvorlige grensekryssende helsetrusler, og gi Det europeiske smittevernbyrået (ECDC) og EUs legemiddelbyrå (EMA) større innflytelse i forbindelse med kriseberedskap og -innsats.

Tiltakene er de første skrittene mot en helseunion, som ble varslet i kommisjonspresident Ursula von der Leyens tale om unionens tilstand i september. EU-landene har så langt hatt stort nasjonalt handlingsrom på helseområdet, og det er [sterk motstand blant medlemslandene](#) mot å gi EU større myndighet, så det er usikkert hva som blir det endelige resultatet, skriver Sveriges Radio.

Kommisjonen ønsker en sterkere koordinering på EU-nivå for å intensivere innsatsen mot covid-19 og stå bedre rustet mot fremtidige helsekriser. Målet er å unngå det samme kaoset som oppstod da pandemien brøt ut i våres, da medlemsland konkurrerte med hverandre om medisinsk utstyr og hastestengte grenser. Kommisjonen ønsker sterkere EU-fullmakter til å overvåke og samordne innsatsen, og myndighet til å utstede formelle anbefalinger til EU-landene.

Det er for tidlig å si hva en utvikling i retning av en helseunion, dersom det skulle bli tilfelle, vil bety for EØS EFTA. Mer generelt kan det vel sies at når EU utvikler mer felles politikk, kan det

medføre en økt utfordring å sortere ut og vurdere hva som er EØS-relevant i mer omfattende, horisontale og overordnede politikkforslag/pakker fra Brussel. Regjeringen skriver 13. november at [endringene kan få stor betydning for Norge](#): «De tre nye regelverksforslagene endrer regelverk som allerede er inntatt i EØS-avtalen, og de er som sådan EØS-relevante. En mer sentralisert tilnærming til helsekriserespons vil legge større føringer enn i dag for hvilke responstiltak norske helsemyndigheter kan iverksette. Samtidig vil en lik innføring av tiltak i hele EU/EØS kunne gjøre nasjonale myndigheters kommunikasjon med egne borgere enklere enn når nasjonale tiltak spriker sterkt».

Vaksineinnkjøp

EØS EFTA-landene er ikke formelt med i EUs samarbeid om innkjøp og fordeling av vaksiner. Men i [EU-strategien for covid-19-vaksiner](#), som er utgangspunktet for Europakommisjonens vaksineinnkjøp, står det at det er av «avgjørende betydning, at alle 27 EU-medlemsstatene får adgang til en vaksine snarest mulig. Det samme gjelder medlemslandene i Det Europeiske Økonomiske Samarbeidsområde (EØS)». Når Kommisjonen inngår en avtale med et legemiddelfirma om kjøp av vaksiner, løses dette ved at alle EU-landene går med på å avgi ca. tre prosent av sine vaksiner til Sverige som deretter videreselger disse til Norge. Ifølge Aftenposten [kan Norge få om lag to millioner doser av den nye vaksinen](#) som Pfizer har utviklet (av [300 millioner doser som EU nå forhandler å kjøpe opp](#)).

EUs helseprogram

[EU4Health](#) er et nytt helseprogram som ble lansert i mai i forbindelse med forslaget til et revidert langtidsbudsjett for perioden 2021-27. Det skal bidra til å styrke europeisk helseberedskap og nasjonale helsesystemer ved framtidige pandemier og andre helsekriser. Det skal blant annet skje gjennom å understøtte digital omlegging, styrke koordinering mellom landene, og bidra til økt erfaringsutveksling og datadeling. Samtidig understreket [EUs helseministre i et møte 21. oktober](#) at de ikke ønsker å overføre myndighet til Brussel på helseområdet. Det er noe usikkerhet rundt den endelige størrelsen på programmet. I en enighet om langtidsbudsjettet og gjenreisningsmekanismen fra 10. november ligger det an til en økning på rundt 3 mrd. euro, til totalt 5.07 mrd. euro, men dette må endelig vedtas av både Europaparlamentet i plenum og av alle EU-medlemslandene. Ifølge regjeringens EØS-notat [anslås Norges andel av finansieringen til å være ca. 475 mill. kroner](#) i programperioden, men i [Helse- og omsorgsdepartementets budsjettforslag for 2021](#) er det vist til at «Endelig beslutning om deltakelse ... tas etter at EUs langtidsbudsjett er vedtatt.»

Forslag til koordinerte reiserestriksjoner

«Norge har stilt seg positiv til dette initiativet. Dette vil kunne skape forutsigbarhet for landene og avverge ubegrunnede hindringer.» [Det sa helseminister Bent Høie i Stortinget 13. oktober](#) samme dag som EUs europaministre vedtok en rekommandasjon om mer koordinerte reiserestriksjoner i forbindelse med koronapandemien. Utenriksministeren fulgte opp i sin [redegjørelse i Stortinget 17. november](#) og sa Norge har bidratt aktivt i utformingen av anbefalingen, og at den ivaretar i stor grad norske posisjoner. Hun understreket at EUs rådsanbefaling slår fast at statene selv skal beslutte om tiltak anses nødvendige for å begrense smittespredningen, med hensyn til smittesituasjonen i hvert enkelt land, og at den setter noen rammer og forutsetninger for tiltakene statene kan beslutte, blant annet når det gjelder krav til insidensrate og testpositivitet.

I [pressemeldingen fra Rådet](#) heter det at målet er å unngå fragmentering og forstyrrelser i reglene for fri bevegelse og å gi økt innsyn og forutsigbarhet til innbyggere og næringsliv. Den vedtatte rekommandasjonen er merket som EØS-relevant og i forslaget ble det blant annet vist til at den vil gjelde for EØS-landene som følge av deres forpliktelser knyttet til fri bevegelse av personer i det indre marked. Norge har nå bare gule eller rød områder på reiserådskartet og ikke regionaliserte reiseråd til land utenfor Norden. VG meldte 10. november at [Norge ikke vil følge EUs anbefaling](#) om å gjeninnføre en grønn kategori for land og ikke vil ha egne reiseråd for ulike

regioner i Spania. Men grensen for hva som utgjør rød kategori skal endres i retning av EUs anbefaling, som blant annet vil tilsi 25 (ikke lenger 20) smittede per 100 000 innbyggere siste 14 dager.

Behandlingen av forslaget i EU gikk relativt raskt og også Europaparlamentet var positiv til mer harmoniserte reiseråd i Europa. I [det endelige vedtaket i Rådet](#) vises det til at alle restriksjoner knyttet til fri bevegelse må være proporsjonale og ikke-diskriminerende og oppheves så snart situasjonen tillater det. Ministrene er enige om et system med nasjonale soner og fargekoder der landene skal behandle alle regioner likt uavhengig av om det er en region innenfor eller utenfor egne landegrenser. Situasjonen i de ulike regionene skal vurderes ukentlig med utgangspunkt i tallet på nye tilfeller siste 14 dager, antall tester siste uke og antall nye tilfeller blant dem som ble testet siste uke. Basert på dette skal ulike regioner i hvert land kategoriseres som røde, gule eller grønne, eventuelt grå om data mangler. Det er det Europeiske smittevernbyrået som skal ha ansvaret for å innhente data og oppdatere informasjonen om de ulike sonene. Samtidig skal landene informere hverandre og Kommisjonen 48 timer før nye tiltak innføres og gi generell informasjon til publikum 24 timer før tiltak innføres. Det er opp til medlemslandene å vurdere behovet for restriksjoner ved innreise fra ikke-grønne regioner, men medlemslandene skal ikke innføre innreiseforbud. I stedet kan de pålegge karantene og testing. Rekommandasjonen går ikke like langt som Kommisjonens opprinnelige forslag bl.a. knyttet til å harmonisere karantenelengde.

Samarbeidet med EU om felles innkjøp av legemidler

Norge [signerte 20. mars en rammeavtale](#) med Europakommisjonen om deltagelse i EU-initiativet Joint Procurement Agreements to procure medical countermeasures (JPA), for felles anskaffelse av legemidler, medisinsk utstyr og verneutstyr. «JPA vil gi oss muligheten til å sikre tilgjengelighet av nødvendig utstyr, ikke bare i håndteringen av koronautbruddet, men også ved utfordringer i fremtiden», uttalte helseminister Bent Høie. [Målet med JPA](#) er å sikre en mer rettferdig tilgang til medisinske mottiltak ved grensekryssende helsetrusler, bedre forsyningssikkerhet og mer balanserte priser for deltakerlandene. Per april 2020 deltar 37 land i den felles anskaffelsesmekanismen. JPA ble godkjent av Kommisjonen i april 2014, og trådte i kraft i juli 2015. Initiativet gir en mulighet for felles innkjøp av medisinsk utstyr og tjenester, men hindrer ikke at deltakerlandene selv inngår kontrakter. Gjennom innkjøpsavtalen fikk Norge i sommer [tilgang til koronamedisinen Remdesivir](#).

EØS-rådet

Det er møte i EØS-rådet 18. november. EØS-rådet er det øverste politiske organet i EØS-samarbeidet og finner sted to ganger i året. Her møter de tre EØS EFTA-utenriksministrene sine politiske kolleger i EU (politisk ledelse i EUs formannskap og i EUs utenriksstjeneste).

Utover den ordinære dagsorden (siste utvikling i EØS), vil EØS-rådet 18. november også diskutere håndteringen av covid-19 og dens betydning for det indre marked. I tillegg vil EØS EFTA-ministrene, så vidt faggruppa er kjent med, holde en orienteringsdebatt med EU-siden om Europas digitale fremtid og en politisk dialog om Kina, Hviterussland og brexit.

Framdriftsrapporten til EØS-rådsmøtet

I forkant av møtene publiseres det en framdriftsrapport som kort oppsummerer status for samarbeidet. [Framdriftsrapporten til møtet i EØS-rådet 18. november](#) er utarbeidet av EØS-komiteen, og oppsummerer arbeidet i komiteen det siste halvåret. Den viktigste oppgaven til EØS-komiteen er å gjøre vedtak om å ta nye rettsakter inn i EØS-avtalen. I rapporten kommer det fram at det er vedtatt 13 rettsakter relatert til covid-19. Dette er hastevedtak som enten er tatt ved skriftlig prosedyre eller i de ordinære møtene. Andre viktige vedtak det siste halvåret er blant annet: [rapporteringsdirektivet for omsettelige verdipapirer](#) (fra 2013), [direktiv om supplerende tilsyn med finansielle konglomerater](#) (fra 2011), [tredje postdirektiv](#) (fra 2008) og [direktiv om EUs kvotehandelssystem for klimagasser etter 2020](#) (fra 2018).

I perioden januar til oktober 2020 ble det totalt tatt inn 275 nye rettsakter i EØS-avtalen. I samme periode i 2019 var det tilsvarende tallet ca. 600 rettsakter. Det høye tallet i 2019 skyldes at svært mange rettsakter på finansområdet ble tatt inn i EØS-avtalen dette året. Sammenligner man derimot med samme periode i 2018 (375 rettsakter) er ikke nedgangen så stor. (Se [framdriftsrapporten fra november 2019](#)).

Etterslepet

Framdriftsrapporten viser at det såkalte etterslepet nå er på 559 rettsakter (forsinket innlemmelse i EØS-avtalen av rettsakter som allerede har trådt i kraft i EU). Det er en økning på 30 prosent siden november 2019, hvor etterslepet var på 431 rettsakter. EUs utenrikstjeneste har ofte vært kritisk til forsinkelsene og ment at disse truer homogeniteten i det indre marked. Fra et EØS/EFTA-ståsted har man minnet om at dette er en prosess som krever innsats fra begge sider (en del rettsakter ligger også på vent i EU-systemet). Konklusjonene fra de siste EØS-rådsmøtene har i mindre grad vært kritiske til etterslepet.

Viktig utestående rettsakter

Framdriftsrapporten gir alltid en oversikt over viktige utestående rettsakter. Denne gangen er det åtte rettsakter som listes opp:

- [regler for classeselskap og inspeksjon av skip](#)
- [BEREC-forordningen](#) (om tilsynsmyndighet på telekom-området)
- [fjerde jernbanepakke](#)
- [energieffektiviseringsdirektivet](#) (fra 2012)
- [bygningsenergidirektivet](#) (fra 2010)
- [tobakksdirektivet](#)
- [forordningen om EUs flysikkerhetsbyrå \(EASA\)](#)
- [nettkoder og retningslinjer for elektrisitet](#)

De to siste sakene i listen (flysikkerhetsbyrået og nettkodene) er nye siden [framdriftsrapporten i mai 2020](#).

Forordningen om EUs flysikkerhetsbyrå ble vedtatt i 2018, og omtales som EASA-basisforordning. I [regjeringens EØS-notat](#) står det at forordningen «*anses i hovedsak å være akseptabelt, men det er enkeltelementer som må vurderes nærmere særlig forslag til bestemmelser om myndighetsoverføring til EASA*». Dette omtales mer detaljert i et [egget EØS-notat om tilsynsoppgaver](#). Norge mener det er behov for en tilpasningstekst til forordningen, «*men i hvor stort omfang må fortsatt utredes*». Et utkast til EØS-komitebeslutning ble sendt til EUs utenrikstjeneste (EEAS) i juli i år. Overføring av myndighet til EASA har så langt vært på et begrenset teknisk område og blitt vurdert som «lite inngripende». Det kommer ikke fram av EØS-notatet om revisjonen av forordningen vil føre til at man går ut over det som regnes som «lite inngripende». Nylig la Europakommisjonen fram et forslag om en ytterligere endringer av EASA-basisforordningen. Det foreslås her å opprette et nytt uavhengig organ - Performance Review Body (PRB), se [EU/EØS-nytt 22. oktober 2020](#).

EU har vedtatt åtte nettkoder og retningslinjer for elektrisitet. Disse var en del av debatten om tredje energimarkedspakke, herunder spørsmålet om ACER og myndighetsoverføring. EØS EFTA-landene er i dialog med EU-siden om nødvendige tilpasninger ved innlemmelse i EØS-avtalen. Det er uklart hvilke tilpasninger det er snakk om. Ifølge et [høringsnotat](#) legger Olje- og energidepartementet opp til at det, på samme måte som for energimarkedspakken, vil være EFTAs overvåkingsorgan ESA som treffer vedtak, basert på et utkast fra ACER. Olje- og energidepartementet har foreslått at retningslinjene tas inn uforandret som forskrifter i Norge, og skal gjelde side om side med dagens nasjonale forskrifter. Ifølge en [utredning om gjennomføringen av retningslinjene i norsk rett](#), av professor Henrik Bjørnebye, kan dette være uheldig. Det skyldes at man da får to parallelle regelsett på forskriftsnivå som kan overlappe i en del spørsmål. For mer

informasjon se [informasjon til Europautvalget fra Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon](#) i mai 2020.

Handel med landbruksvarer

I konklusjonene fra EØS-rådet i mai 2020, står det at man oppfordrer partene til å fortsette dialogen om videre liberalisering av handelen med landbruksprodukter. Det gjelder både protokoll 3 (bearbeidede landbruksprodukter) og artikkel 19 (om handel med landbruksvarer) i EØS-avtalen.

Dette har vært en gjenganger på rådsmøtene, og også i møter Stortinget har hatt både bilateralt og i EØS-sammenheng med Europaparlamentet. Det gjenstår å se om dette igjen kommer opp på rådsmøtet 18. november.

Handelen med landbruksprodukter har ifølge den [årlige handelsrapport fra Europakommisjonen](#) (november 2020) nådde nesten 5 mrd. euro i 2019, med et tydelig handelsoverskudd for EU, som eksporterer mer enn åtte ganger verdien av landbruksvarer den importerer fra Norge. Handelen har økt betraktelig siden 2009. I rapporten står følgende om videre liberalisering: «*The review of the trade regime for processed agricultural products remains an open issue. It was raised in the joint committee in 2019 in an effort to address the high customs tariffs that hinder EU exports of some processed agricultural products to Norway*». Ifølge et [arbeidsdokument knyttet til den årlige handelsrapporten](#) mente Norge at formålet med protokoll 3 ikke er liberalisering men heller etablering av like vilkår, og ønsket ikke å endre protokollen. Uenigheten førte til at det bare ble foretatt enkelte tekniske endringer.

Geografiske indikatorer

EU-siden har i tidligere møter også beklaget at forhandlingene mellom Norge og EU om geografiske indikatorer har stoppet opp. I arbeidsdokumentet knyttet handelsrapporten viser Kommisjonen til at forhandlingene, som startet opp i 2013, ble suspendert av Norge i 2016. I EUs rådskonklusjoner fra desember 2018, ber EUs medlemsland Norge om å «*resume the negotiations on the protection of geographical indications, which is an important element of international trade in agricultural products and foodstuffs*». I fellesarbeidsgruppen om bearbeidede landbruksprodukter oppfordret Kommisjonen Norge i november 2019 å vurdere å ta opp igjen forhandlingene. Den norske delegasjonen skal ifølge Kommisjonen ha forklart at den ville konsulterer med relevante myndigheter om muligheten for å gjenoppta forhandlingene. [Forhandlingene med EU om geografiske indikatorer](#) var ment å beskytte 23 norske betegnelser, som for eksempel Lofotlam, Hardangermoreller og Ringerikspotet. Fra EUs side forhandlet man om 1000 matvarer med geografisk beskyttede betegnelser. Det var denne ubalansen som var bakgrunnen for den norske suspensjonen av forhandlingene, ifølge et intervju med daværende statsråd Vik Aspaker i Nationen i mai 2016. Island inngikk en avtale med EU i mars 2017.

Handel EU-Norge mer generelt

Kommisjonens skriver i sin handelsrapport 12. november at den bilaterale handelen mellom Norge og EU i 2019 representerte 106 mrd. euro, en nedgang på 5 % sammenlignet med 2018, hovedsakelig forårsaket av en nedgang på 16,5 % i eksporten av norsk olje til EU. Eksporten fra Norge til EU-27 gikk ned med 11, mens EU-27s eksport til Norge gikk opp med 3 %. Nedgangen i Norges eksport til EU og Storbritannia exit fra EU, betyr at Norge i 2019 gikk fra å være EUs sjetteste største til EUs åttende største handelspartner. Norge er også EUs åttende største handelspartner på tjenester, med 40 mrd. euro handel mellom de to i 2019. Norge eksporterte til EU for 14 mrd. og EU eksporterte til Norge for 26 mrd. Dette handelsoverskuddet for EU på tjenester har vært relativt stabilt de siste fem årene.

EUs langtidsbudsjett og programdeltaking

Politisk semje om langtidsbudsjettet og gjenreisingsinnsatsen

Europaparlamentet og det tyske formannskapet vart 10. november samde om EUs langtidsbudsjett og gjenreisingsmekansimen. Polen og Ungarn blokkerte 16. november godkjenningssprosessen for eit av elementa i semja. Dette kan sette heile semja i fare.

«This is a well-balanced deal, which addresses the issues raised by the Parliament while respecting the guidance received from the European Council in July.» Det [sa Tysklands EU-ambassadør, Michael Clauß](#), etter det tyske EU-formannskapet og Europaparlamentet tysdag 10. november nådde politisk semje om EUs langtidsbudsjett, jf. også dette [faktaarket frå Europakommisjonen](#). Budsjettet har ei ramme på 1 074,3 milliardar euro pluss ein gjenopprettingsinnsatsen (Next Generation EU) på 750 milliardar. Parlamentet fekk gjennomslag for å styrke fleire av EU-programma vesentleg. Dette inkluderer mellom anna forskning, utdanning og helse, i tillegg er det ein auke både til mellom anna InvestEU-fondet og grensehandtering. 30 prosent av alle midlar under både langtidsbudsjettet og gjenopprettingsinnsatsen skal gå til tiltak for å motverke klimaendringar.

Vedtaket styrker Parlamentets kontrollfunksjon over gjenopprettingsfondet. Europaparlamentet fekk vidare gjennomslag for eit vegkart for å sikre større såkalla eigne inntekter. Dei skal kome frå ein ny karbongrensejusteringsmekanisme, digital skatt og inntekter frå utsleppskvotesystemet. Det er venta at Kommisjonen vil kome med framlegg på desse områda innan juni neste år, men slike inntekter må vedtakast særskilt av medlemslanda og Europaparlamentet.

I tillegg til auka totalramme og eigne inntekter, har også Europaparlamentet vore opptatt av styrka kondisjonalitet i budsjettet. Det vil seie at det i større grad må vere mogleg å halde attende budsjettmiddel dersom eit land ikkje oppfyller visse grunnleggjande vilkår knytt til rettsstat, demokrati eller kamp mot korrupsjon. Ein rettsstatsmekanisme var del av Kommisjonens opphavlege budsjettframlegg og semja på toppmøtet i juli omfatta også ein mekansime som primært skulle hindre misbruk med EUs budsjettmiddel. Europaparlamentet har kravd ein sterkare mekanisme, og fekk [5. november gjennomslag](#) for dette i forhandlingar med det tyske EU-formannskapet. Mekanisimen dekkjer brot på alle grunnleggjande demokratiske rettar og plikter som er nedfelt i [artikkel 2 i EU-traktaten](#) og som er knytt til EU-budsjettet. Dette omfattar både enkelthendingar og omfattande og gjentekne systemiske brot. Vedtaket listar kva som blir sett på som brot med rettsstatsprinsippa, mellom anna dersom sjølvstende til domstolane er truga. For Parlamentet er det også viktig å få gjennomslag for ei tidsavgrensing for å unngå at ein prosess trekker ut i tid, slik tilfellet er med dei pågåande artikkel 7-prosedyrane mot Polen og Ungarn. Det skal nå ta maksimalt 7-9 månader å vedta tiltak mot eit medlemsland etter at det er fastslått at det bryt med rettsstatsprinsippa. Sjå også [Stortingets EU/EØS-nytt 11. november](#) for ytterlegare omtale av mekanisimen.

Semja frå 10. november må formelt godkjennast av medlemslanda i Rådet og av Europaparlamentet. Dei parlamentariske leiarane i Europaparlamentet [ga si støtte til kompromisset](#) 11. november. Rådet og Parlamentet må også bli samde om detaljane i gjenopprettingsmekanismen som utgjer 672,5 milliardar euro av gjenopprettingsinnsatsen. Europaparlamentet har understreka at langtidsbudsjettet, gjenopprettingsinnsatsen, rettsstatsmekanismen og eigne inntekter er element i ei pakke. Heile pakken må vere intakt for at Europaparlamentet skal godkjenne langtidsbudsjettet. Målet er at dette skal skje i slutten av november [ifølgje saksordføraren for budsjettet, belgiske Johan Van Overveldt](#).

Gjenopprettingsmekanismen må godkjennast av Rådet og alle medlemslanda må godkjenne låneopptaket som er del av avtalen frå i sommar. Det er også behov for godkjenning av lovgjevinga knytt til eigne ressursar. Den ungarske stasministaren Viktor Orbán har lenge truga med å blokkere heile budsjettpakka på grunn av den forsterka rettsstatsmekansimen. Polen er også mot

mekanismen. Det har vore ulike oppfatningar av kor seriøs Orbáns trussel er sidan Ungarn nyt godt av overføringar frå EU. På eit møte mellom EU-landas ambassadørar i Brussel 16. november gjorde dei to landa alvor av truslane. Dei nekta å gje samtykke til å sette i gang den skriftlege godkjenningssrunden av lovgjeving som er del av budsjettsemja. Dette blokkerer heile prosessen og forsinkar ikkje minst oppstarten av tiltaka mot den økonomiske krisa i kjølvatnet av koronakrisen. Dette er ikkje populært i landa som er hardest råka av pandemien. Det er heller ikkje populært blant dei nordiske landa og Nederland som i utgangspunktet ynskte seg ein strengare rettsstatsmekanisme og som i sommar måtte gå med auka felles gjeldsstifting i EU. Etter møtet mellom kommentatorane er dei fleste kommentatorane samde om at det ikkje er nokon rask og enkel veg ut av dette uføret.

«Vi forhandler fortsatt med Ungarn om EØS-midler. For regjeringen er det å sikre midler til sivilt samfunn i Ungarn noe av det viktigste med EØS-midlene til Ungarn. Vår og de andre givernes røde linje er at disse sivilsamfunnsmidlene må forvaltes uavhengig av myndighetene, for å gi sivilt samfunn rom. En løsning med Ungarn må ivareta dette hensynet, og vi forhandler ut fra det absolutte kravet.» Det sa utanriksminister Eriksen Søreide i [Stortinget 17. november](#). Det er dermed ikkje berre internt i EU at Ungarn er eit tema i forhandlingar. Den nåverande perioden for EØS-midla går ut 31. april 2021. I Europautvalget 20. oktober orienterte utenriksministeren om at regjeringen har starta å førebu nye forhandlingar om EØS-midla og sa det frå norsk side vil vere eit vilkår for nye EØS-finansieringsordningar at det samstundes skal forhandlast om marknadstilgang og andre forbedringar i vilkåra for handel med fisk og sjømat. Utanriksministeren kommenterte ikkje dette 17. november, men viste til at regjeringa «i tiden fremover søke enda tettere kontakt med Kommisjonen om den grønne vekststrategien. Det vil også være naturlig å ha dette med som en av satsingene i en eventuell ny runde med EØS-midler.»

Programsamarbeid og effektar for Noreg

«(D)et er foreløpig flere spørsmål som er uavklart når det gjelder norsk deltakelse i EUs programmer for neste periode, inkludert endelig fastsettelse av kostnad. Enkelte av programmene vil være delvis knyttet til Next Generation EU, men det er usikkert hva slags konsekvenser det vil kunne få for norsk deltakelse. Et annet spørsmål som foreløpig er uavklart er hvorvidt ikke-EU medlemsland kan delta i kun deler av enkeltprogrammene.» [Det skriv Utanriksdepartementet i sitt budsjettframlegg for 2021.](#)

Kostnaden for norsk programdeltaking er avhengig av storleiken på kvart program. Utanriksministeren kommenterte dette 17. november. Ho viste mellom anna til at den politiske semja i EU har ført til at budsjettet for programma har auka «med 15 milliarder euro, ut over det som lå til grunn for regjeringens vurderinger i statsbudsjettet, noe som vil få betydning for Norge». Utanriksdepartementet skriv i si budsjettproposisjonen at endeleg avgjerd om deltaking fyrst vil bli tatt når EUs langtidsbudsjett er vedtatt.

I proposisjonen lister samstundes regjeringa opp ei rekkje program det kan vere aktuelt å delta i:

- EUs rammeprogram for forskning og innovasjon (Horisont Europa)
- EUs rammeprogram for utdanning, opplæring, ungdom og idrett (Erasmus+)
- EUs romprogram
- EUs kultur- og medieprogram Kreativt Europa
- EUs helseprogram EU4Health
- EUs ordning for sivil beredskap
- delen om sysselsetting og sosial innovasjon i Det europeiske sosialfondet+
- digitalt Europa
- målområdet for rettigheitar, likestilling og ikkje-diskriminering i EUs fleirårige samarbeidsprogram for medborgarskap, likestilling, rettigheitar og verdiar
- finansieringsprogrammet InvestEU
- delar av programmet for den indre markanden mellom anna knytt til forbrukarvern, statistikk og konkurransepolitikk

- konkurransekraft for SMB-er og entreprenører (COSME)

I det opphavlege budsjettframlegget i mai 2018 var det lagt opp til å auke forskingsprogrammet Horisont Europa frå om lag 80 til 100 milliardar euro. Semja 11. november medfører ei ramme på 79,9 milliardar, men i tillegg bestemte toppmøtet i sommar at forskingsprogrammet får [5 milliardar euro frå gjenreisingsmekanismen](#). Semja medfører også 2,2 milliardar euro ekstra til utdanningsprogrammet Erasmus+ som dermed til saman er på 23,4 milliardar. Dette er ein auke på vel 50 prosent i høve til dagens program.

Forskinsprogrammet er det desidert største programmet for Noreg. Regjeringa [signaliserte alt våren 2019](#) at den ynsker fortsatt deltaking i forskingsprogrammet. I [statsbudsjettet for 2021 har Kunnskapsdepartementet](#) gjort framlegg om å løyve 2,5 milliardar kroner for deltaking i Horisont Europa og 827 millionar kroner for deltaking i Erasmus+.

EUs helseprogram har i budsjettforliket ei ramme på 5,07 milliardar euro – opp frå om lag 413 millionar euro i dagens program. Helseprogrammet vil mellom anna støtte opp under ein del av framlegga knytt til [ein europeisk helseunion](#) som Kommisjonen la fram 11. november. I [Helsedepartementets budsjettframlegg for 2021](#) er det vist til at det ikkje er teke endeleg stilling til deltaking. Departementet skriv at «*Norges andel av programutgiftene i hele programperioden 2021–2027 er foreløpig anslått til 480 mill. kroner*».

Europaparlamentet fekk også gjennomslag for 1 milliard euro ekstra til InvestEU-programmet som dermed samla får 5,6 milliardar frå gjenoppretingsinnsatsen og 3,8 milliardar frå langtidsbudsjettet. I tillegg kjem ein stor garantidel. Programmet skal stimulere til offentlege og private investeringar i prosjekt som er i samsvar med EUs prioriteringar. I Nærings- og fiskeridepartementet sitt [budsjettframlegg for 2021](#) er det vist til at regjeringa vil vurdere deltaking i dette programmet, men at dette vil avhenge av endeleg innretning, vilkår for deltaking og kostnad.

Toppmøtet i sommar vart samde om ei ramme for Det europeiske forsvarsfondet (EDF) på vel 7 milliardar euro. Dette er knapt halvdelen av det Kommisjonen gjorde framlegg om i 2019. I forsøksperioden har Norge gjennom EØS-avtalen som einaste ikkje-EU-land delteke i forskingsdelen av fondet. EU har opna for at EØS EFTA-landa kan delta i det endelege programmet, noko den norske regjeringa også har arbeidd for å sikre. I framlegget til statsbudsjett for 2021 skriv Forsvarsdepartementet at «*Regjeringen har gjennom en samlet vurdering av norsk deltakelse i EU-program ikke funnet rom for å delta i EDF*». Regjeringa har vist til at dette bl.a. skuldast behov for å omdisponere pengar på statsbudsjettet pga. covid-19, men utelukkar ikkje deltaking seinare. Forsvars- og sikkerhetsindustriens forening/ NHO, Norsk industri/ NHO, Kongsberg ASA og Nammo AS kritiserer dette i [eit felles høyringsinnspel](#) til utanriks- og forsvarskomiteen i samband med komitébehandlingen av forsvarsbudsjettet. Dei meiner mellom anna Noreg dermed gjev «*avkall på muligheten til å være med å påvirke krav, spesifikasjoner og ytelser for å sikre at løsninger som utvikles i fremtidige relevante europeiske utviklingsprosjekter er best mulig tilpasset Forsvarets behov*». Dette vil også påvirke marknandstilgangen negativt og det blir vist til ein studie som fann at eksporten av forsvarsmateriell til EU kan bli redusert med 60% om Noreg ikkje deltek i EDF.

I tillegg til EDF, er EUs permanente strukturerte forsvarssamarbeid (Pesco) et viktig element i EUs auka forsvarssatsing. Det har vore drøfta om tredjeland skulle kunne delta i enkeltprosjekt under Pesco og, i tilfelle, kriteria for slik deltaking. Den norske regjeringa har hatt som mål å delta dersom det blir opna for det. [Agence Europe skriv 6. november](#) at Rådet no er samde om kriteria for deltaking av tredjeland. Dei må mellom anna dele EUs verdiar og måla i den felles sikkerheits- og forsvarspolitikken, bidra til vesentleg meirverdi i prosjektet og ha ein avtale om informasjonssikkerheit med EU. Dette utelukkar til dømes Tyrkia.

Ny migrasjonspakt

«Regjeringen stiller seg i utgangspunktet positiv til forslaget. Vi har lenge uttalt støtte til en felleseuropeisk løsning på de felles migrasjonsutfordringene vi står overfor.» Slik kommenterte utanriksministeren framlegget til EUs migrasjonspakt i Stortinget 17. november. Nedanfor følger ei oppsummering av debatten i Europaparlamentet da framlegget var lagt fram:

Europakommisjonen [la 23. september fram si såkalla migrasjonspakt](#). Kommisjonen skriv i pressemeldinga at dei ulike elementa i framlegget tek sikte på raskare og betre prosedyrar for heile asyl- og migrasjonsprosessen. Systemet skal vere basert på solidaritet og ansvar og bidra til byggje opp igjen tilliten mellom medlemslanda på migrasjonsområdet og den generelle tilliten til at EU kan handtere migrasjonen. Samstundes skal EU respektere sine humanitære plikter. Kommisjonen legg mellom anna vekt på at andre medlemsland må hjelpe dei medlemsland som opplev kriser. Kommisjonen tek til orde for det som blir omtalt som fleksible bidrag som kan omfatte til dømes å overta ansvaret for asylsøkarar frå landa dei fyrst kjem til, eller ta ansvar for retur av dei som ikkje har rett på opphald. På EUs yttergrenser skal det raskt avklarast om migrantane har rett på asyl. Alle skal gjennom ein helse- og sikkerheitssjekk og registrerast med fingeravtrykk i Eurdac-basen. Det blir også lagt vekt på å byggje eit tettare samarbeid med opphavs- og transittland. Det er eit mål å stanse menneskesmuglarar og opne for legale migrasjonsruter. I tillegg skal kontrollen med yttergrensene styrkast. [Pakken omfattar](#) i tillegg til ei melding, framlegg til ei rekkje rettsakter, rekommandasjonar og retningslinjer.

Visepresident i Europakommisjonen Margaritis Schinas og innanrikskommissær Ylva Johansson presenterte framlegget i borgarretts-, justis- og innanrikskomiteen i Europaparlamentet 24. september, jf. også denne [pressemeldinga frå Europaparlamentet](#). Schinas la vekt på at det er den manglande felles migrasjonspolitikken i EU som er årsak til situasjonen som Moria-leiren har vorte eit symbol på. Kommisjonen har hatt intense konsultasjonar med alle medlemslanda og dei politiske gruppene i Europaparlamentet og har prøvd å finne ein veg mellom dei ulike landas posisjonar. Han samanlikna framlegget som eit hus med tre etasjar der tilhøvet til tredjeland, handtering av yttergrensene og interne reglar og samarbeid utgjer kvart sitt nivå. Eit sentralt prinsipp i det siste er solidaritet med medlemsland i krise, solidaritet i samband med leite- og hjelpeaksjonar og solidaritet med medlemsland som står overfor migrasjonspress.

Johansson la mellom anna vekt på at migrasjon er normalt og handterleg. EU er avhengig av migrasjon for å sikre økonomisk vekst. Samstundes er omfanget av ikkje-regulert migrasjon så lavt at EU-landa i fellesskap kan handtere det. Vi må senke skuldrene i migrasjonsdebatten sa ho. Det er viktig å arbeide med legale migrasjonsruter og Kommisjonen vil mellom anna leggje fram eit rammeverk for innvandring personar som har låge eller middels formelle kvalifikasjonar. Generelt er det viktig å sikre retten til å søke asyl for alle utan at det betyr at alle har rett på asyl. Det er derfor viktig med raske vurderingar og rask retur av dei som ikkje skal ha opphald. For dei som skal ha opphald er rask integrering viktig.

Reaksjonane frå parlamentarikarane var blanda og til dels avventande. Det var mange spørsmål om korleis dei ulike elementa vil fungere i praksis. Dei fleste var samde i behovet for endringar, men som venta la dei ulike gruppene vekt på ulike aspekt knytt til dette. Mange spurte korleis Kommisjonen kan sikre at alle landa tek sin del av ansvaret når det kjem til stykket.

Sentrum-høgre (EPP) var opptatt av at landa i sør må få meir hjelp. Det er positivt at alle land blir forventa å ta eit ansvar, men kva vil skje med medlemsland som likevel ikkje tek sin del av ansvaret? Det er viktig å stanse rutene for menneskesmugling. Gruppa lurte på korleis framlegget vil handtere sekundærflytting mellom landa.

Sentrum venstre (S&D) var opptatt av at tredjeland allereie tek ein stor del av ansvaret for migrasjonsutfordringane i verda. Kommisjonen har gjort framlegg om ein returkoordinator, men burde det ikkje også vore koordinatorar for flytting og busetting av migrantar? Det er viktig å

unngå internering på yttergrensene og å sikre reelle klagemuligheter også i samband med den første gjennomgangen som skal skje der. EU må handtere den prekære situasjonen i Middelhavet og hindre at folk druknar.

Den liberale gruppa (Renew) var glad for at Kommisjonen har lagt eit grunnleggjande humanistisk prinsipp til grunn og vil ha ei konstruktive halding framover. Medlemslanda må nå ta ansvar og mellom anna gå vekk frå prinsippet om konsensus i Rådet for vedtak på dette området. Renew er opptatt av lovlege migrasjonsruter og raskare prosedyrar. Det er viktig at Kommisjonen ikkje godtek at medlemslanda ulovleg presser migrantar tilbake i Middelhavet eller på grensene og at grunnleggjande rettar blir respektert på grensene. Samstundes må EU sikre kontroll på yttergrensene. Gruppa lurte også på korleis det skal avgjerast om det er ei krise som skal utløyse solidaritet og spurte om dagens situasjon i Hellas kvalifiserer som ei krise.

Ytre høgre gruppa (ID) meinte vurdering av asylsøknadar må kunne skje i opphavslanda og transittlanda. Kommisjonen bør også bruke utviklingshjelpa som pressmiddel for å sikre at tredjeland samarbeider.

Den grønne gruppa stilte seg tvilande til om framlegget til ny pakt vil bidra til reell betring på grensene og hindre nye Moria-leirar. Dagens situasjon i Middelhavet er skamfull for EU. Det er viktig å hjelpe dei som har behov for det, men gruppa meinte mykje av framlegget i realiteten var steg i retning av meir av ei festning.

Den konservative gruppa (ECR) var opptatt av gode system for å skilje mellom migrantar med og utan behov for beskyttelse. Gruppa ynskjer at fleire skal blir sjekka i transittlandet og av å hindre at menneske reiser frå tredjelanda i det heile tatt. Alle tiltak som kan redusere ulovleg migrasjon er positivt.

Ytre venstre-gruppa (GUE/NGL) lurte på kva reelle, bindande verkemiddel som ligg i framlegget for å sikre at alle medlemslanda samarbeider. Det er viktig å sikre ein reell rett til asyl i samsvar med internasjonal rett. Gruppa meinte framlegget minner meir om ei festning enn eit hus og lurte på om framlegget i det heile vil endre tilhøvet mellom dei ulike landa. Vil Polen og Ungarn og dei andre Visegrad-landa få ansvaret for retur, medan dei andre landa som i dag tek ansvar for busetting av migrantar?

I sine kommentarar la Johansson mellom anna vekt på at det er mogleg å gjere ei korrekt og forsvarleg vurdering av den enkelte asylsøkar på fem dagar og viste til at fleire medlemsland klarer det allereie i dag. Det vil aldri vere mogleg å returnere alle som ikkje har krav på asyl, men dagens returdel på 30 prosent er alt for låg. Ho stadfesta at dagens situasjon i Hellas er ei krise som ville kvalifisere til støtte frå dei andre landa etter pakta.

Schinas oppsummerte reaksjonane med at ingen hadde vore spesielt entusiastiske, men at det heller ikkje var nokon som hadde avvist pakken kategorisk. Han sa pakken sikrar grunnleggjande rettar. Den omfattar mellom anna sikkerheitsmekansimer og uavhengig overvaking og familiar med små barn vil vere unntatt frå den vanlege gjennomgangen på grensa. Kommisjonen ynskjer eit positivt samarbeid med tredjeland. Det er uaktuelt å bruke sanksjonar eller aggresjon og Kommisjonen vil legge vekt på å utvikle likeverdige partnerskap med desse landa. Det er heller ikkje aktuelt eller realistisk å sette ut handteringa av migrantane til tredjeland slik ytre høgre har gjort framlegg om. Eit viktig element i framlegget er å registrere alle. Dette vil også sikre betre kontroll også med sekundærflytting. Samla meinte han det er grunn til optimisme for at det er mogleg å få til semje og sa det nå er viktig å drøfte dei ulike elementa grundig.

Brexit

Siste utvikling EU-Storbritannia

Storbritannia gikk ut av EU 31. januar i år. Landet er i en overgangsperiode ut året omfattet av de rettigheter og plikter de hadde som EU-medlemmer, men uten å delta i EUs beslutningsprosesser.

EU og Storbritannia er ennå ikke enige om en ny handelsavtale og begge parter har erkjent at det er en viss mulighet for at handelen fra 1. januar 2021 må skje på WTO-vilkår. På sitt [toppmøte i Brussel 15. oktober](#) sa EUs ledere at de ønsket å fortsette forhandlingene, men at det nå var opp til Storbritannia å sikre videre fremdrift. Partene ble 19. oktober enige om å fortsette forhandlingene. Europaparlamentet «utsatte» også sin frist for når en avtale måtte være på plass for å få den godkjent før 1. januar, til begynnelsen av november. Spørsmålet er nå hvor langt ut i november de kan vente før tiden blir for knapp for behandling før nyttår.

EU-landene har hele tiden stått samlet i forhandlingene og Europaparlamentet har også stilt seg bak de posisjonene EU-landene har hatt. Det forhandles om en rekke temaer, inkludert handel med varer og tjenester, fisk, transport, justissamarbeid og konkurranse- og statsstøtteregler. Spesielt er det stor avstand knyttet til det EU omtaler som like konkurransevilkår. EU mener at dersom Storbritannia som en stor og geografisk nær handelspartner, skal få fri tilgang til EUs indre marked, må landet følge regler knyttet til konkurranse, statsstøtte, miljø og arbeidstakerrettigheter. Storbritannia har ikke ønsket å forpliktet seg til dette og viser bl.a. til at EUs avtale med Canada ikke omfatter slike regler. Det er også uenighet på fiskeriområdet, blant annet knyttet til metoden for fastsettelse av årlige kvoter.

Det britiske underhuset vedtok i september den såkalt indre markedsloven som skal regulere handelen mellom England, Nord-Irland, Skottland og Wales. Den britiske regjeringen har erkjent at forslaget vil bryte med landets internasjonale forpliktelser i utmeldingsavtalen med EU, noe som har vakt oppsikt både i Storbritannia, men ikke minst i EU. Overhuset i det britiske parlamentet [stemte i november mot de delene av loven som bryter med internasjonale forpliktelser](#), men regjeringen uttalte umiddelbart etterpå at den vil gjenintrodusere disse når loven går tilbake til Underhuset for videre behandling i desember.

Mange stiller spørsmål ved å forhandle fram en avtale dersom Storbritannia ikke føler seg forpliktet til å følge den og er også urolige for stabiliteten på den irske øya. [Europakommisjonen åpnet 1. oktober en traktatsbruddsak mot Storbritannia](#). Europaparlamentet har varslet at den ikke vil godkjenne noen avtaler med landet dersom Storbritannia bryter eller truer med å bryte med utmeldingsavtalen.

Siste utvikling EØS EFTA-Storbritannia

EØS EFTA-landene inngikk i desember 2018 en [skilsmisseavtale med Storbritannia](#). Avtalen trådte i kraft i det Storbritannia gikk ut av EU og EØS 31. januar 2020. Den tilsvarer i stor grad skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia på de områder som er relevante for EØS-avtalen, med spesielt fokus på borgeres rettigheter. Viktig for norske aktører (næringsliv, studenter, arbeidstakere mm.) er at overgangsordningen som er avtalt mellom EU og Storbritannia ut dette året, også gjelder for Norge og de andre EØS EFTA-landene. Dette er nedfelt i [egen lov vedtatt av Stortinget i mars](#).

EØS EFTA-landene forhandler nå også sammen om en framtidig handelsavtale med Storbritannia. Pandemien forsinket oppstarten av forhandlingene, og det har vært sen framdrift bl.a. også fordi de britiske forhandlerne ikke fikk mandat fra sin regjering før i august, og fordi mye har vært avhengig av fremdriften i Storbritannias forhandlinger med EU, som har vært treg. [Nærings- og fiskeriminister Iselin Nybø sa 28. september](#) at hun trodde det var usannsynlig at en frihandelsavtale ville være på plass i tide til at den kunne bli godkjent av Stortinget innen

årsskiftet. Det ble opprinnelig lagt til grunn at en avtale måtte være på plass innen 9. oktober for å sikre ordinær behandling og godkjenning i Stortinget.

[Næringsdepartementet annonserte 21. oktober](#) at Norge og Storbritannia var blitt enige om en overgangsavtale som skal fungere frem til nye permanente ordninger kommer på plass. Avtalen omfatter også Island (mens Liechtenstein er omfattet av en avtale allerede inngått mellom Sveits og Storbritannia). Den midlertidige avtalen mellom Norge/Island og Storbritannia er basert på vareavtalen som ble fremforhandlet i tilfelle Storbritannia ville forlate EU uten en avtale 31. januar i år og skal sikre tollfrihet på industrivarer. Utenriksministeren sa i redegjørelsen 17. november at målet var at en midlertidig løsning skulle bli så kortvarig som mulig.

Spørsmålet blir om den midlertidige avtalen, i tillegg til tollfrihet, også vil sikre kontrollfrihet, altså at varer fremdeles kan passere grensen uten produktsjekk. Avtalen skal visstnok tilsi at varer fra Norge og Island ikke skal underlegges et dårligere kontrollregime enn varer fra EU, men er det en garanti for at varer ikke vil bli sjekket? Og hva om det ikke blir noen avtale mellom EU og Storbritannia? Fra januar vil ikke Storbritannia lenger være forpliktet av standarder og regler i det indre marked. Vil dette tilsi at varer vil måtte kontrolleres mht. standarder? Og hva forhandles det om mht. standard- og regulatorisk regime i den fremtidige avtalen?

Det fremtidige forholdet

Næringsministeren uttalte 28. september at det fremdeles er [«full speed ahead» i handelsforhandlingene](#) mellom EØS EFTA-landene og Storbritannia, selv om en avtale ikke vil være klar til nyttår. Utenriksministeren bekreftet dette i sin redegjørelse i Stortinget 17. november. Dette betyr implisitt at EØS EFTA-landene og Storbritannia er innstilt på å fortsetter forhandlingene selv om EU og Storbritannia ikke skulle bli enige om en avtale. EØS EFTA-forhandlingene med Storbritannia blir også sett på som enklere siden de ikke preges av prinsipielle uenigheter (f. eks. knyttet til grensespørsmålet i Irland/Nord-Irland) i samme grad som britenes forhandlinger med EU.

Regjeringen har hele tiden hatt som målsetning å ivareta mest mulig av dagens økonomiske samarbeid med Storbritannia, og at norsk næringsliv skal få minst like gode betingelser i samhandelen med Storbritannia som EU får. Regjeringen skrev allerede i 2016 at «*Det er i Norges interesse å opprettholde tollfrihet for industrivarer og forbedre markedsadgang for sjømat som ikke har tollfrihet i dag*». I de [norske målene for forhandlingene](#) fra juli 2020 understreker regjeringen at Norge ønsker:

- å videreføre nulltoll på industrivarer
- full frihandel for sjømat, altså en forbedring av dagens EØS-regime
- forhandlinger basert på dagens handel med jordbruksvarer og beskyttelsen av sensitive norske jordbruksvarer, og samtidig sikre bedre markedstilgang for enkelte jordbruksvarer
- å videreføre dagens handel med tjenester i så stor grad som mulig, særlig innenfor skipsfart, telekommunikasjon, ingeniørvirksomhet, finans og forsikring
- å videreføre dagens markedsadgang for offentlige anskaffelser, også innenfor forsvar og sikkerhet
- et omfattende forhandlingsresultat for klima, miljø og arbeidstakerrettigheter som i avtalen mellom Storbritannia og EU

Til tross for de ambisiøse målene om videreføring av dagens regime og sikring av bedre markedsadgang for enkelte produkter, advarer næringsministeren om at norske bedrifter må være forberedt på at betingelsene for handelen ikke vil bli like gode som i dag og at en avtale ikke vil kunne erstatte EØS-avtalen.

Hva Norge eventuelt vil måtte gi i motytelser mot bedre markedsadgang på fisk, særlig på jordbruk, gjenstår også å se. Næringsministeren uttalte 28. september at det ikke er noen

hemmelighet at landbruk er sensitivt for Norge. Bondelaget advarer i et [brev til næringsministeren](#) mot å bytte landbruk mot fisk i forhandlingene med Storbritannia. De mener å ha blitt gjort kjent med at det nå gjøres en kobling mellom de to. Næringsministeren avviser en slik kobling og sier at «*Forhandlinger er gi og ta. Og så er det noe som er viktig for oss, og noe som er viktig for britene. Men det er også slik i forhandlinger, særlig når man nærmer seg slutten, at man må holde kortene tett inntil brystet.*»

Tjenester vil være en utfordring, både i nødløsningen som måtte finnes i en overgangsperiode, og i forhandlingene om den fremtidige avtalen. I sin redegjørelse 17. november sa utenriksministeren at «*fordi Storbritannia ikke lenger ønsker å være del av regelverket for det indre marked slik vi er gjennom EØS, vil handelen med Storbritannia, ikke minst på tjenesteområdet samt den frie bevegelse av personer, nødvendigvis møte flere hindringer enn i dag*». Utenriksministeren har tidligere uttalt at [tjenestehandel er et vanskelig tema for britene](#), og at dette nettopp skyldes at tjenester er tett forbundet med den frie flyten av arbeidskraft på tvers av landegrensene i EU. Da Norge forhandlet «no deal»-avtaler med Storbritannia i 2019, [uttalte utenriksministeren](#) at det på grunn av områdets kompleksitet ikke hadde vært mulig å inkludere tjenester bortsett fra på transportområdet (beredskap på luft-, vei-, og maritimtjenester). For de andre tjenestene ville Norges respektive WTO-forpliktelser i tjenesteavtalen GATS være rammen i tilfelle «no deal». I regjeringens mål fra juli 2020 er allikevel ambisjonen å videreføre dagens handel med tjenester (EØS) i så stor grad som mulig, særlig innenfor skipsfart, telekommunikasjon, ingeniørvirksomhet, finans og forsikring.

Bilaterale avtaler mellom Norge og Storbritannia

Norge har parallelt forhandlet *bilateralt* med Storbritannia om avtaler for blant annet fiskeriforvaltning, helse, utdanning og justis. En bilateral avtale om fullbyrdelse av dommer i sivile saker ble konkludert 13. oktober. En [bilateral avtale på fiskeriforvaltning](#) ble konkludert 30. september og ble overbrakt Stortinget 17. november. Avtalen regulerer ikke fiskekvoter og markedsadgang, men skal gi et rammeverk for bærekraftig forvaltning. I sin redegjørelse i Stortinget 17. november sa utenriksministeren at avtalen innebærer at Norge og Storbritannia kan begynne forhandlinger om kvoter og soneadgang i månedsskiftet november-desember.

Europakommisjonens arbeidsprogram

[Europakommisjonens arbeidsprogram](#) ble lagt fram 19. oktober og tar utgangspunkt i de [politiske retningslinjene](#) som ble presentert av Ursula von der Leyen i juli i år, og som ble videre konkretisert i hennes tale om [Unionens tilstand](#) i september. Til nå har det blitt lagt fram en lang rekke handlingsplaner, strategier og veikart, spesielt knyttet til EUs grønne skifte, med arbeidsprogrammet skal dette konkretiseres gjennom nye eller endrede lover.

«Klar for 55-pakken»

Som ventet vil Kommisjonen prioritere å legge fram ny lovgivning som skal gjennomføre EUs grønne skifte, og en stor lovgivningspakke kommer i andre kvartal 2021. Den vil inneholde lovendringsforslag som er nødvendig for å nå målet om å redusere utslippene av drivhusgasser med minst 55 prosent innen 2030. Dette gjelder blant annet en revisjon av kvotehandelssystemet (ETS) og en ny CO₂-grensetilpasningsmekanisme (klimatoll). Det vil bli foreslått endringer av fornybardirektivet, energieffektiviseringsdirektivet og bygningsenergidirektivet, samt de to rettsaktene som er en del av Norges klimaavtale med EU: innsatsfordelingsforordningen og LULUCF-forordningen. I tillegg skal EUs energiskattedirektiv, direktivet om infrastruktur for alternative drivstoff og forordningen om CO₂-utslippskrav til person- og varebiler revideres. Nylig ble fire av lovforslagene (ETS, LULUCF, innsatsfordelingsforordningen og forordningen om CO₂-utslippskrav lagt fram til en første høring. Se [EU/EØS-nytt 4. november](#).

Europas digitale tiår

Kommisjonen ønsker fortgang i den digitale omstillingen. Første kvartal 2021 legges det fram et veikart med klart definerte digitale mål for 2030, blant annet om «connectivity», ferdigheter og digitale offentlig tjenester. I starten av året vil det også bli lagt frem lovforslag for en europeisk e-ID. Dersom ikke internasjonale forhandlinger fører fram, vil Kommisjonen legge fram et eget forslag til digital skatt i løpet av første halvår 2021. En datapakke er planlagt i tredje kvartal, med en ny datalov (Data Act) som skal regulere kontroll og vilkår for datadeling, samt en revisjon av databasedirektivet. Neste år vil det også bli lagt frem lovgivning knyttet til kunstig intelligens (AI). Den kanskje viktigste lovgivningen legges imidlertid fram før nyttår: I desember er det ventet at Kommisjonen vil presentere den kommende tiltakspakken for plattformøkonomien, Digital Services Act (DSA), og en Digital Markets Act som vil omhandle konkurranseforhold. Regjeringen sendte nylig et samlet innspill til Europakommisjonens om DSA, se [EU/EØS-nytt 4. november](#).

Full gjennomføring av Den sosiale pilaren

«Den europeiske pilaren av sosiale rettigheter vil være kompasset for Europas gjenreising og vårt beste verktøy for å sikre at ingen faller utfor», står det i arbeidsprogrammet. En handlingsplan skal legges fram første kvartal 2021, men det er foreløpig ikke varslet lovgivning. Det varsles imidlertid et lovforslag som skal bedre arbeidsvilkårene for plattformarbeidere i første og fjerde kvartal 2021.

Europeisk helseunion

Dagens helsekrise har avdekket et behov for å styrke den felles kriseberedskapen og håndteringen av grenseoverskridende helsetrusler: «It is time to build a stronger European Health Union», skriver Kommisjonen. En [strategi for EUs helseunion](#) ble lagt fram forrige uke, sammen med et lovforslag om alvorlige grensekryssende helsetrusler. [Se egen omtale](#). I 4. kvartal 2021 vil det bli presentert forslag til et nytt EU-byrå for biomedisinsk forskning og utvikling. Kommisjonen varsler også et nytt lovforslag som skal forenkle grensekryssende deling av helsedata. I 2021 skal pasientrettighetsdirektivet evalueres, og man vil se på gjennomføringen av direktivet og hvilke områder som fremdeles virker som barrierer for pasienter som vil benytte helsetjenester i andre EU-land. Dette kan være av interesse, sett i lys av ESAs traktatbruddsak mot Norge om grensekryssende helsetjenester.

Meddelelse om Arktis

Kommisjonen skal legge fram en meddelelse om Arktis mot slutten av 2021. Den omtales i arbeidsprogrammet sammen med en tilsvarende meddelelse om et fornyet partnerskap med «Southern Neighbourhood» (land i Nord-Afrika/Midt-Østen). Formålet er å oppdatere EUs politikk opp mot regioner som er spesielt utsatt for klimaendringer og miljøpress, og som har en økonomisk og sikkerhetspolitisk innvirkning. [Regjeringen kom med sine innspill til EUs arktiske politikk 10. november](#). Regjeringen viser til at EUs nåværende Arktis-strategi, som legger vekt på klima og miljø, bærekraftig utvikling og internasjonalt samarbeid, er et godt utgangspunkt. Norsk arktis-politikk omtales, og det understrekes blant annet at: «*Long-term, prudent management of natural resources, as an economic activity, is an important tool in realising this policy*».

En ny strategi for framtiden for Schengen

I arbeidsprogrammet vises det til at man vil ta lærdom av koronakrisen også når det gjelder Schengen og fortsatt fri bevegelse av personer uten indre grensekontroll. Det skal legges fram en ny strategi før sommeren for å styrke Schengen-regelverket. Det varsles blant annet et forslag om revisjon av grenseforordningen. Det er unntaksregler i grenseforordningen som Norge henviser til når det har blitt innført midlertidig personkontroll på indre grense. I lys av de siste terrorangrepene i Frankrike og Østerrike har en revisjon av Schengenregelverket blitt satt høyt på dagsorden. Tema som for tiden diskuteres er styrket ytre grensekontroll, fjerning av terrorrelatert innhold på nett, styrket politisamarbeid, bedre utvekslingen av etterretningsinformasjon, samt en kobling mellom migrasjon og sikkerhet. Se [EU/EØS-nytt 11. november](#). EUs justisministre vedtok

fredag forrige uke en [felles erklæring](#), og Kommisjonen varslet at den i desember skal legge fram en handlingsplan om terrorbekjempelse.

Industristrategi og konkurranseregler

EUs industristrategi ble lagt fram i mars i år, men det er allerede nødvendig å revidere den, mener Kommisjonen. Det er behov for å ta hensyn til virkningene av Covid-19, den globale konkurransen og en raskere takt i den grønne og digitale omstillingen. I begynnelsen av neste år vil det bli lagt fram en handlingsplan for synergier mellom sivil-, forsvars- og romfartsindustrien. I tillegg vil Kommisjonen følge opp hvitboken om utenlandske subsidier. Det er her snakk om tiltak for å hindre at statseide selskap fra tredjeland, eller selskap som mottar statsstøtte fra tredjeland, vrir konkurransen i det indre marked. Kommisjonen varsler at de vil evaluere og om nødvendig endre EUs konkurranseregler. Store EU-land, som Frankrike, Tyskland og Italia, ønsker å endre konkurransereglene for å tillate såkalte «European champions» eller sammenslåinger av store europeiske bedrifter. Formålet er å gjøre EU mer konkurransedyktig globalt, særlig i møte med større ikke-europeiske statseide selskap. Flere EU-land, blant andre Sverige og Finland, anser dette som et angrep på kjernen av EUs virksomhet, nemlig åpen handel og konkurranse innenfor dagens rammer av det indre marked.

Kapitalmarkedsunion og bankunion

ønsker framgang i arbeidet med kapitalmarkedsunionen og bankunionen. Det varsles ny og endret lovgivning, blant annet knyttet til hvitvasking, bærekraftig eierstyring og selskapsledelse, og en EU-standard for grønne obligasjoner. Forslag til revisjon av reglene om håndtering av bankkriser og innskuddsgaranti vil bli lagt fram høsten 2021. Norge har over lang tid arbeidet overfor EU for å kunne videreføre det norske garantinivået opp til 2 mill. kr per innskyter per bank. Nå er [revisjon av innskuddsgarantidirektivet på en første høring](#) i EU. I [Europautvalget 20. oktober i år](#) sa finansminister Jan Tore Sanner at regjeringen i denne prosessen vil argumentere vi for at dekningsnivået for garanterte innskudd bør være høyere enn dagens 100 000 euro. Høsten 2021 vil det også bli lagt fram forslag til revisjon av rammeverket for forsikringsbransjen (Solvency II) og verdipapirmarketsdirektivet og -forordningen (MiFID og MiFIR).

Transparency and democracy package

Neste år vil Kommisjonen legge fram forslag om tydeligere regler om finansiering av europeiske politiske partier. Det vil også bli foreslått ny lovgivning for å sikre større åpenhet i betalt politisk reklame. I tillegg vil det bli lagt fram tiltak (det er uklart om det vil bli lovgivning) for å beskytte journalister og rettighetsforkjempere, og det vil bli foreslått endringer i listen over «EU crimes» til også å omfatte alle former for hatkriminalitet og hatytringer.

[En oversikt over alle de 86 initiativene finnes i vedlegget til arbeidsprogrammet](#). Vedlegget inneholder også en oversikt over regelverk som skal følges opp av EUs regelforenklingsprogram (Refit), ikke-vedtatt lovgivning som skal prioriteres, og en liste over 14 forslag som Kommisjonen trekker. I den siste listen finner man blant annet et forslag som har skapt debatt i Norge: et direktivforslag for å oppdaterer systemet med meldeplikt.

Arbeidsprogrammet skal nå diskuteres med Europaparlamentet og medlemslandene (Rådet). Målet er å komme fram til en liste over felles prioriteringer av saker, for at disse sakene skal få en rask behandling i Parlamentet og Rådet.

Behandling av arbeidsprogrammet i Riksdagen – fagkomiteenes uttalelser

[Den svenske regjeringen](#) sendte sitt notat om arbeidsprogrammet til Riksdagen 11. november. Den skriver: «För EU:s återhämtning anser regeringen att det är särskilt viktigt att kommissionen säkerställer den inre marknadens funktion och främjar handel. Regeringen ser särskilt positivt på arbetet med den gröna och digitala omställningen». Regjeringen varsler også at den aktivt vil følge diskusjonen om utviklingen av EUs bankunion, hvor regjeringen for tiden vurderer svensk deltakelse (se [EU/EØS-nytt 29. april 2020](#)).

I Riksdagen behandles Kommissjonens arbeidsprogram i utenrikskomiteen. Alle fagkomiteene oppfordres til å komme med uttalelser, og som en hjelp har utenrikskomiteen stilt en rekke spørsmål som fagkomiteene kan ta utgangspunkt i når de behandler saken. Fristen var 12. november og komiteenes uttalelser skal inngå i den endelige uttalelsen fra utenrikskomiteen.

For fagkomiteene på Stortinget kan uttalelsene fra «søster-komiteer» i Riksdagen gi nyttig informasjon om hvilke kommende EU-initiativ som antas å være av spesiell interesse.

Følgende komiteer har kommet med uttalelser:

- [socialförsäkringsutskottet](#)
- [konstitutionsutskottet](#)
- [skatteutskottet](#)
- [justitieutskottet](#)
- [arbetsmarknadsutskottet](#)
- [försvarsutskottet](#)
- [civilutskottet](#)
- [miljö- och jordbruksutskottet](#)

Behandlingen av arbeidsprogrammet i Folketinget er annerledes. Her er det administrasjonen (EU-konsulentene) som vurderer arbeidsprogrammet og legger fram en liste på 10-15 saker som har spesiell interesse for Danmark. Listen over disse sakene sendes fagkomiteene, og når Kommissjonen legger fram selve forslagene, så foretar fagkomiteene en politisk vurdering og nærhetssjekk av forslagene. Denne vurderingen sendes via Folketingets Europaudvalg til Kommissjonen.

Europakommisjonens forslag om minstelønn

Europakommisjonen la 28. oktober fram et forslag til direktiv om europeisk minstelønn. Forslaget gir unntak for medlemsland som i dag ikke har lovfestet minstelønn, og Kommissjonen mener dermed det er tatt hensyn til den nordiske modellen. Kommissjonen har ikke merket direktivforslaget som EØS-relevant.

I [pressemeldingen](#) viser Kommissjonen til at covid-19-pandemien har særlig rammet sektorer med en høy andel lavtlønnede arbeidere. Anstendig lønn og redusert andel fattige arbeidende er viktig for en bærekraftig og inkluderende økonomisk gjenreising: *«What we propose today is a framework for minimum wages, in full respect of national traditions and the freedom of social partners. Improving working and living conditions will not only protect our workers, but also employers that pay decent wages, and create the basis for a fair, inclusive and resilient recovery»*, uttalte kommisjonspresident Ursula von der Leyen.

[Forslaget til direktiv](#) er hjemlet i [EU-traktatens](#) artikkel 153 (1) (b) som gir Kommissjonen mulighet til å støtte og utfylle medlemslandene på området som gjelder arbeidsvilkår. Kommissjonen mener forslaget fullt ut respekterer begrensningene i artikkel 153 (5) som sier at bestemmelsene i artikkel 153 ikke får anvendelse på lønnsforhold. Det vises også til artikkel 153 (2) som åpner for at Kommissjonen kan stille minimumskrav gjennom direktiver.

Kommisjonen presiserer i direktivforslaget at land hvor lønnen i dag settes gjennom forhandlinger mellom arbeidslivets parter, ikke skal pålegges å innføre lovfestet minstelønn. Dette gjelder seks EU-land: Danmark, Sverige, Finland, Italia, Kypros og Østerrike. Det stilles heller ikke krav om å allmenngjøre kollektivavtaler: *«the Directive does not impose any obligation to introduce a statutory minimum wage in the Member States where it does not exist nor to make the collective agreements universally applicable»*. Kommissjonen understreker at de beste lønsvilkårene

oppnås i land hvor kollektivavtaler står sterkt, og Kommisjonen ønsker derfor å gjøre tiltak for å fremme samarbeid mellom arbeidslivets parter.

Direktivet er delt inn i kapitler, hvor kapittel 2 kun retter seg mot de landene som har lovfestet minstelønn. Det stilles krav om klare nasjonale kriterier for hvordan minstelønnen skal fastsettes. Lønnen skal oppdateres regelmessig, og det legges vekt på at arbeidslivets parter skal delta i å fastsette minstelønnen, enten i et rådgivende organ eller gjennom trepartsavtaler.

Kapittel 3 omhandler horisontale prinsipper og gjelder alle EU-landene. Kommisjonen ønsker åpenhet om lønnsbestemmelser i kollektivavtaler, og stiller derfor krav om rapportering til Kommisjonen. Det skal blant annet gis tall for hvor stor andel av arbeidstakerne som dekkes av kollektivavtaler. Land som har en lavere organisasjonsgrad enn 70 prosent skal utarbeide handlingsplaner for hvordan dette skal økes.

Kommisjonen pålegger landene å iverksette tiltak som sikrer at økonomiske aktører i offentlige anskaffelser overholder lønningene som er fastsatt i relevante tariffavtaler eller lovbestemt minstelønn der de eksisterer. I tillegg skal landene sikre arbeidstakere tilgang til effektiv og upartisk tvisteløsning og rett til oppreisning, inkludert tilstrekkelig kompensasjon. Dette uten å berøre spesifikke former for oppreisning og tvisteløsning som er fastsatt i tariffavtaler.

Siden Kommisjonen ikke har kompetanse knyttet til lønnsforhold, settes det ingen konkrete krav til hvor høy minstelønnen skal være. Det presiseres at minstelønnen skal bidra til å oppnå anstendige arbeidsvilkår og levestandarder. Det vises til internasjonale veiledende referanseverdier, for eksempel Kaitz index, som måler minstelønnen i lys av den nasjonale gjennomsnittslønnen eller medianlønnen.

Kommisjonen presiserer at direktivet gjelder enhver arbeidstaker med kontrakt eller ansettelsesforhold i henhold til nasjonal lovgivning, gjeldende kollektivavtaler eller EU-domstolens praksis. Det siste er for å unngå at for eksempel «atypiske» arbeidstakere, som plattformarbeidere, blir ekskludert fra direktivets virkeområde, forutsatt at de oppfyller kriteriene satt av EU-domstolen.

Nordiske land mener lovfestet minstelønn bryter med et grunnleggende prinsipp i Norden, og er kritiske til at EU engasjerer seg i lønnsdannelsen. De er også bekymret for at man får en situasjon der en minstelønn blir «tak», i stedet for et «gulv». De nordiske landene har argumentert mot en rettslig bindende EU-lov (direktiv), siden dette i neste omgang åpner for at EU-domstolen eller EFTA-domstolen kan tolke direktivet. Flere nordiske aktører er også redde for at dette kun er første skritt på veien til mer EU-regulering på dette området. Agence Europe skrev 13. november at flere EU-land, inkludert de nordiske, har bedt Rådets juridiske avdeling om en juridisk vurdering av hjemmelsgrunnlaget for forslaget. I Norge sa fungerende arbeids- og sosialminister Henrik Asheim (H) til VG 26. oktober at: «Vi ønsker ikke noen form for EU-bestemt minstelønnsordning. Det har EU-kommisjonen fått klar beskjed om».

Både norsk, dansk og svensk fagbevegelse er mot at et EU-direktiv skal si noe om tariffforhandlinger. Nestleder i LO, Peggy Hessen Følsvik, uttalte 28. oktober at LO «kommer til å fortsette samarbeidet med våre nordiske kolleger i tiden fremover, for å sikre at et direktiv om minstelønn ikke påvirker det nordiske og velorganiserte arbeidslivet». LO-advokatene skriver 30. oktober at forslaget er bedre enn fryktet og en foreløpig vurdering er at allmenngjøringsloven og Tariffnemndas vedtak om minstelønn ikke berøres. Den europeiske faglige samorganisasjon (DEFS) er derimot positiv til forslaget og har vært opptatt av at forslaget fra Kommisjonen burde gått lenger på enkelte områder. DEFS har presentert seks nøkkeltester for om forslaget fra Kommisjonen er tilfredsstillende.

NHO mener etter en [foreløpig vurdering](#) at det synes «klart at land som bruker tariffavtaler ikke skal bli tvunget til å innføre en lovbestemt minstelønn». Likevel mener NHO at forslaget inneholder en del uheldige regler. Blant annet vil et direktiv føre til at domstolene får en rolle i tolking av regelverket. Dersom målet om 70 prosent tariffavtaledekning ikke nås, skal myndighetene sørge for et regelverk som hever dekningen noe som er et inngrep i partenes autonomi. NHO mener at forslaget ikke tar hensyn til at tariffavtaler har en styrende virkning på arbeidsmarkedet som helhet og heller ikke sier noe om tariffavtaler som ikke gjelder lønnsforhold. NHO viser også til at selve hjemmelsgrunnlaget for forslaget er omstridt.

Forslaget vil nå bli behandlet i Rådet og Europaparlamentet. Det er [ennå ikke oppnevnt en saksordfører](#) i arbeids- og sosialkomiteen i Parlamentet.